

Joseph E. Stiglitz Columbia Üniversitesi'nde profesör ve Nobel Ekonomi ödülü sahibidir. Bruce Greenwald ile beraber kaleme aldığı en son kitabı, Öğrenen Bir Toplum Yaratma: Büyümeye, Gelişmeye ve Sosyal İlerlemeye Yeni Bir Yaklaşım (Creating a Learning Society: A New Approach to Growth, Development, and Social Progress) ismini taşımaktadır.

JOSEPH E. STIGLITZ

Korunmasızlık çağı

GSMH'nin büyüme hızı ne olursa olsun, vatandaşlarının çoğunluğuna yeterince gelir getiremeyen ve **giderek daha fazla sayıda insanın giderek daha fazla güvensizlik endişesi yaşadığı** bir ekonomik sistem, temelde başarısız bir ekonomik sistemdir.

Gerçekleştirilen iki yeni araştırma, ABD'deki eşitsizlik sorununun büyüklüğünü bize bir kez daha gösterdi. Birinci araştırma, yani ABD Nüfus İdaresi'nin Yıllık Gelir ve Yoksulluk Raporu, ekonominin çözümüne Büyük Durgunluk'tan kurtulmuş olmasına rağmen ABD'nin gelirlerindeki durgunluğun devam ettiğini gösteriyor. Enflasyona göre düzeltilmiş orta düzey hane halkı geliri, 25 yıl önceki seviyesinin bile altında.

Eskiden, ABD'nin en iyi tarafının askeri gücü değil, dünyayı kısılandıran ekonomik sistemi olduğuna inanılırdı. Nüfusunun geniş bir kısmının (hatta çoğunluğunun) gelirinin artmadığı ve buna karşılık en üst dilimdeki gelirin tavan yaptığı bir ülkenin ekonomik modeline diğer ülkeler neden özenir?

İkinci araştırma, yani Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) 2014 İnsani Gelişme Raporu (Human Development Report /HDR), yukarıda bahsettiğim bulguları destekliyor. UNDP, her yıl gelirin yanı sıra sağlık ve eğitim de dâhil olmak üzere refahın diğer boyutlarını da kapsayan İnsani Kalkınma Endeksi'ne (Human Development Index/HDI) göre ülkelerin bir sıralamasını yapıyor.

HDI'ye göre ABD, sıralamada Norveç, Avustralya, İsviçre ve Hollanda'nın ardından beşinci sırada. Ancak, ABD'nin puanında eşitsizlik açısından bir düzeltme yapıldığında, 23 sıra geriliyor (yüksek düzeyde gelişmiş ülkeler arasında en büyük gerileme rakamı bu). Böyle bakıldığında ABD, dünyanın genelde rol model veya fikstürde ABD'ye rakip olarak görmediği Yunanistan ve Slovakya'nın bile gerisine düşüyor.

ABD'DE UZUN ZAMANDIR YAŞANAN BELİRSİZLİKLER DAHA DA ARTIYOR

UNDP'nin raporu, toplumsal performansın başka bir boyutunu da vurguluyor: korunmasızlık. Rapor, birçok ülkenin insanları yoksulluktan kurtarmayı başarmış olmasına karşın, birçok insanın yaşamının hâlâ risk altında olduğunu vurguluyor. Önemsiz sayılabilecek bir olay (örneğin aile içinde meydana gelen önemsiz bir

hastalık), onları yeniden mahrumiyete itebiliyor. Yukarı yönlü hareketlilik sınırlı düzeydeyken, aşağı yönlü hareketlilik gerçek bir tehdit olmayı sürdürüyor.

ABD'de aşağı yönlü hareketlilik ve korunmasızlık geniş kesimlerce yaşanmasına karşın, yukarıya yönlü hareketlilik bir masal olmaktan öteye gidemiyor. Kısmen de olsa bunun nedeni, Başkan Barack Obama'nın reformlarına rağmen ABD'nin yoksul vatandaşlarını hâlâ risk altında tutan sağlık sistemi oluyor.

En alt gelir seviyesine sahip insanların, sahip olduklarına bakılınca iflastan sadece bir adım ötedeler. İnsanların hasta olmaları, boşanmaları veya işlerini kaybetmeleri, onların kolayca uçurumdan aşağı düşmesine yetebiliyor.

2010'da çıkarılan Hastaların Korunması ve Düşük Maliyetli Tedavi Yasası'nın (veya "Obamacare") amacı, bu tehditleri azaltmaktır ve sigorta güvencesine sahip olmayan ABD'lilerin sayısını ciddi ölçüde azaltmak konusunda iyi bir yolda ilerlediğine dair güçlü göstergeler var. Ancak, kısmen ABD Yüksek Mahkemesi'nin bir kararı ve Cumhuriyetçi valiler ile senatörlerin inatçılığı yüzünden iki düzine eyalette Medicaid'in (yoksullara sigorta güvencesi) uygulaması yaygınlaştırılmadı. Üstelik bütün giderler federal hükümet tarafından karşılanmasına rağmen, 41 milyon ABD'li sigorta güvencesine kavuşamadı. Ekonomik eşitsizlik politik eşitsizliğe dönüştüğünde (ABD'nin büyük bir kısmında böyledir) kamu yöneticileri yoksulların ihtiyaçlarına daha az önem veriyor.

Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) ve HDI, korunmasızlık konusunda zaman içinde yaşanan değişiklikleri veya ülkeler arasındaki farklılıkları yansıtmıyor. Ancak ABD ve diğer ülkelerde, kendini güvende hissedenlerin oranında dikkat çeken bir gerileme var. Bir işi olanlar, işini elinde tutamayacağı konusunda endişeli; işsizler ise iş bulamayacağı konusunda endişeli.

Son ekonomik durgunluk, birçok kişiyi elindeki maddi imkânlardan yoksun bıraktı. ABD'de medyan refah, borsanın toparlanmasına karşın 2007 ile 2013 arasında %40 oranında geriledi. Bu da, yaşlıların ve emekliliği yaklaşanların

çoğunun kendi yaşam standartları konusunda endişeli olduğu anlamına geliyor. Milyonlarca ABD'li, evlerini kaybetti, milyonlardan fazlası ise bir gün evini kaybetme korkusu içinde yaşıyor.

Bu belirsizlikler, ABD'lilerin uzun zamandır yaşadıkları belirsizlikleri daha da artırıyor. Ülkenin yoksul mahallelerinde milyonlarca İspanya ve Afrika kökenli ABD'li genç, bozuk ve adil olmayan polis uygulamaları ile adli sistemle karşılaşma endişesi yaşıyor. Kötü bir gece geçirmiş bir polisle karşılaşmak, haksız bir hapis cezasıyla veya daha da kötüsüyle sonuçlanabiliyor.

GSMH FETİŞİZMİNE BUGÜNE KADAR ÇOK FAZLA ŞEY KURBAN EDİLDİ

Avrupa, bir sosyal koruma sistemi uygulayarak korunmasızlık sorununun öneminde geleneksel olarak anlaşmış durumda. Avrupalılar, iyi işleyen sosyal koruma politikalarının ekonomik performansı bile olumlu yönde etkileyebileceğini keşfettiler. Çünkü bireyler, daha yüksek ekonomik büyümeyi sağlayabilecek riskleri almaya meyilli oluyor.

Ama bugün Avrupa'nın birçok ülkesinde mevcut yüksek orandaki işsizlik (birleşik bazda ortalama %12, en kötü durumda olan ülkelerde %25), kemer sıkma politikalarına bağlı olarak sosyal koruma uygulamalarında görülen kesintilerin de etkisiyle korunmasızlığı daha önce hiç

olmadığı kadar yükseltti. Sonuç olarak sosyal refahta yaşanan gerileme, geleneksel GSMH tedbirlerinde öngörülenden çok daha yüksek olabilir. Rakamlar şimdiden yeterince kötü görünüyor, zira Avrupa ülkelerinin çoğunda reel (enflasyona göre düzeltilmiş) kişi başı gelir krizden öncekine oranla daha düşük durumda ve bu beş yıllık bir kayıp.

Uluslararası Ekonomik Performans ve Sosyal Gelişimin Ölçülmesi Komisyonu (başkanlığını yapmıştım) tarafından yayınlanan raporda, GSMH'nin bir ekonominin performansının iyi bir göstergesi olmadığı vurgulanmıştı. ABD Nüfus İdaresi ile UNDP'nin raporları, bu kavrayışın önemini anımsatıyor bize. GSMH fetişizminin sunağında bugüne kadar çok fazla şey kurban edilmiş durumda.

GSMH'nin büyüme hızı ne olursa olsun, vatandaşlarının çoğunluğuna yeterince gelir getiremeyen ve giderek daha fazla sayıda insanın giderek daha fazla güvensizlik endişesi yaşadığı bir ekonomik sistem, temelde başarısız bir ekonomik sistemdir. Nüfusun büyük bir bölümünde güvensizliği artıran ve gelirlerin ile yaşam standartlarının düşmesine yol açan kemer sıkma uygulaması benzeri ekonomik politikalar, temelde defolu politikalar.

Avrupa, bir sosyal koruma sistemi uygulayarak korunmasızlık sorununun öneminde geleneksel olarak anlaşmış durumda. Avrupalılar, iyi işleyen sosyal koruma politikalarının ekonomik performansı bile olumlu yönde etkileyebileceğini keşfettiler.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2014.
www.project-syndicate.org